

پیامدهای دنیوی و اخروی آسیب های اخلاقی از منظر اسلام

چکیده

آسیب به معنای صدمه و زیان و اخلاق به معنای صفت پایدار یا هیأت راسخ در نفس است که بنیاد کردارهای نیک و بد واقع می شود. آسیب های اخلاقی بخشی از آسیب های اجتماعی هستند که با معیار ارزش اخلاقی جامعه در تضاد هستند و شامل انحرافات مثل؛ انحرافات جنسی، اعتیاد، غیبت، آزدن والدین، حسادت و ... می شوند. آسیب های اخلاقی در زندگی انسان آثار سوء و پیامدهای ناگوار به دنبال دارند و با منحرف کردن انسان از صراط مستقیم و بردنش به سوی نافرمانی از دستورات خدا و اوامر دینی و انجام رفتارهایی برخلاف طبیعت و فطرت، زندگی و آینده ی ناگوار برای انسان رقم می زنند. پیامدهای آسیب های اخلاقی در زندگی دنیوی و اخروی انسان فراوان است و همه ی جوانب آن را فرامی گیرد. آشنایی با این پیامدها اهمیت دارد زیرا می تواند در آگاهی بخشی به افراد جامعه و پیشگیری از افتادن در دام آسیب های اخلاقی مؤثر باشد. هدف این مقاله آگاهی بخشی به افراد درباره پیامدهای دنیوی و اخروی آسیب های اخلاقی از منظر اسلام، و به شیوه ی توصیفی و روش کتابخانه ای نوشته شده است. پیامدهای دنیوی آسیب های اخلاقی؛ از دست دادن شخصیت انسانی، محروم شدن از هدایت الهی، سلب اعتماد مردم، از بین رفتن ایمان و معنویت و ... و پیامدهای اخروی آسیب های اخلاقی خشم و لعنت خدا، از بین رفتن اعمال نیک، ورود به دوزخ و است.

کلید واژه ها: آسیب های اخلاقی، پیامد، دنیوی، اخروی، اسلام.

مقدمه

تربیت و رشد اخلاق از نیازهای معنوی بشر است که باعث رشد و بالندگی و رسیدن او به کمال می شود و هدف اصلی بعثت انبیاء و ارسال کتب آسمانی به کمال رساندن اخلاق و معنویت در انسان می باشد. همان گونه که پیامبر گرامی اسلام دلیل بعثت خویش را به کمال رساندن مکارم اخلاقی معرفی می کنند. اما گاهی به دلایلی انسان از نظر اخلاقی دچار عوارض و اختلالات می شود که از آن تحت عنوان درد یا آسیب نام برده می شود. آسیب های اخلاقی یک دسته از انحرافات و کجروی ها هستند که با معیارها و ارزش های اخلاقی حاکم بر جامعه در تضاد هستند و شامل انحرافات مثلی؛ انحرافات جنسی، اعتیاد، غیبت، آزدن والدین، حسادت و ... می شوند. انواع و اقسام کجروی های اخلاقی، انحرافات، لغزش و بزهکاری و جرایم اخلاقی از مصادیق بارز آسیب های اخلاقی در انسان به حساب می آیند. انحراف و آسیب های اخلاقی در میان اقشار گوناگون و در سنین مختلف وجود دارد و به ویژه در دروان جوانی به خاطر شرایط و ویژگی های خاص آن شرایط رفتن به سوی آسیب و بحران و بزهکاری اخلاقی بیشتر است.

آسیب های اخلاقی با منحرف کردن انسان از صراط مستقیم و دستورات خداوند، و بردن انسان به سوی سرپیچی و نافرمانی از دستورات خدا و اوامر دینی و نیز انجام رفتارهایی برخلاف طبیعت و فطرت، زندگی و آینده ی ناگوار را برای انسان رقم می زنند و پیامدهای ناگواری برای او به دنبال دارند. وجود آسیب های اخلاقی و مشغول شدن انسان به امورات بیهوده و منفی، او از پرداختن به مسائل مهم زندگی و قدم نهادن در راه کمال و دست یابی به معرفت الهی و عبادت واقعی و شناخت حقایق دینی باز می ماند.

آسیب های اخلاقی در زندگی انسان آثار سوء و پیامدهای ناگوار به دنبال دارد. پیامدهای آسیب های اخلاقی در زندگی دنیوی و اخروی انسان بسیار زیاد است به گونه ای که همه ی جوانب آن را فرامی گیرد. برخی از پیامدهای آسیب های اخلاقی در همین دنیا گریبان انسان را می گیرد و

پیامدهای ناگوارتر در آخرت برای انسان به دنبال دارد که به مراتب خطرناک تر از پیامدهای دنیوی است. بنابراین آشنایی با این پیامدها اهمیت دارد زیرا می تواند در آگاهی بخشی به افراد جامعه و پیشگیری از افتادن در دام آسیب های اخلاقی مؤثر باشد. پس نوشتن مقاله در این باره ضروری است. هدف این مقاله هم آگاهی بخشی به افراد درباره پیامدهای آسیب های اخلاقی در دنیا و آخرت از منظر اسلام است. مقاله به شیوه ی توصیفی و روش کتابخانه ای نوشته خواهد شد.

ابتدا معنا و مفهوم کلمات کلیدی مقاله توضیح داده می شود.

۱-۱- آسیب

آسیب کلمه‌ای فارسی است که در فرهنگ دهخدا آن را این گونه معنا کرده است: «زخم، کوب، ضرب، صدمه، عیب و نقص، جرح، خستگی، فکاری، آفت، نکبت، بلا، فتنه، زیان و ضرر»^۱ معین در فرهنگ خویش علاوه بر معانی فوق معانی دیگری را نیز ذکر کرده است که عبارتند از: «عیب و نقص یا شکستگی که به سبب ضرب و زخم پیدا شود، تعب، رنج و مشقت، گزند و آزار»^۲ در فرهنگ عمید هم همین معانی برای آسیب ذکر شده و به آن «درد و خسارت» هم اضافه شده است.^۳

۱-۲- اخلاق

واژه اخلاق «جمع» «خُلُق» و «خُلُق» است و در لغت به معانی گوناگونی مثل ویژگی ذاتی، حالت طبیعی، خوی، فطرت، جوهره، طبیعت، سرشت آمده است.^۴ در اصطلاح واژه اخلاق در چند معنا به کار برده شده است، معنای اول صفت نفسانی پایدار که در نفس به صورت ملکه درآمده است، معنای دوم صفت ناپایدار و زودگذر که ملکه نیست مثلاً شخصی یکبار نه همیشه به فقری کمک مالی می‌کند و معنای سوم اخلاق، صرفاً حالات یا ملکات خوب و پسندیده است. مثل اینکه می‌گوییم دروغ گفتن ضد اخلاق است.^۵ در المنجد خلق به معنای مروت، عادت، خلق و خوی و طبیعت آمده است.^۶ پس می‌توان نتیجه گرفت که اخلاق به

۱- دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا، ج ۲، ص ۱۱۳.

۲- معین، محمد، فرهنگ معین، ج ۱، ص ۵۸.

۳- نک: عمید، حسن، فرهنگ عمید، ص ۶۶.

۴- حسین بن محمد راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، ص ۳۲۸.

۵- افضل حسینی دهشیری، نگرشی به تربیت اخلاقی از دیدگاه اسلام، ص ۵۹۷.

۶- نک: رحیمی، مصطفی، ترجمه المنجد، ج ۱، ص ۲۶۳.

معنی دین، طبع، سنجیه و حقیقتی برای صورت باطنی و اوصاف نفسانی انسان است و به آن اختصاص دارد و مثل خلق است که برای صورت ظاهری انسان و اوصاف آن به کار می‌رود. برای خلق اوصاف حسن و قبح و ثواب و عقاب هست. اخلاق گاهی به صورت خلیق به کار می‌رود. «در اصطلاح علمای علم اخلاق، خلق صفتی است پایدار یا هیأتی است را سخ در نفس که بنیاد کردارهای نیک و بد است کردارهایی که به آسانی بدون تحمل دشواری و نیز بدون تأمل و اندیشه از انسان سومی‌زند حکما از صفت پایدار و هیأت راسخ به ملکه تعبیر می‌کنند و از خلق به ملکه‌ای که منشأ افعال نیک و بد است»^۱

۱-۳- آسیب‌های اخلاقی

آسیب‌های اخلاقی یک دسته از انحرافات و کجروی‌ها هستند که با معیارها و ارزش‌های حاکم بر جامعه در تضاد هستند و شامل انحرافات مثل؛ انحرافات جنسی، اعتیاد، غیبت، آزدن والدین، حسادت و ... می‌شوند.

آسیب‌های اخلاقی در زندگی انسان آثار سوء و تأثیرات ناگوار دارد پیامدهای این آسیب‌های اخلاقی بر زندگی دنیوی و اخروی انسان بسیار زیاد است به گونه‌ای که همه‌ی جوانب آن را فرا می‌گیرد. در این قسمت در حد امکان به بررسی این آثار و پیامدها می‌پردازیم.

۲- پیامدهای دنیوی آسیب‌های اخلاقی

برخی از پیامدهای آسیب‌های اخلاقی در همین دنیا گریبان انسان را می‌گیرد از جمله پیامدهای آسیب‌های اخلاقی در دنیا عبارتند از:

از بین رفتن ایمان و معنویت در انسان

۱ - دایرةالمعارف تشیع، ج ۷، ص ۲۲۱.

دست خالی بودن در قیامت

افرادی که به آسب اخلاقی تم سخر دیگران مبتلا هستند قهراً از یاد خدا غافل می شوند و از لذت عبادت خدا محروم می شوند زیرا آنها بندگان مومن خدا را که مظهر دین و شریعت اسلام هستند تمسخر می کنند و به منزلت و جایگاه آنها توجهی ندارند. به همین دلیل از آنان سلب توفیق می شود و دل های شان تاریک شده و با دوزخیان همنشین و همراه خواهند شد و دستان آنها در قیامت خالی خواهد بود.^۱ «إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ؛ کسانی که گناه می کردند، آنان را که ایمان آورده بودند به ریشخند می گرفتند.»^۲ کسانی که در این دنیا انسان های مؤمن را به دلیل ایمانشان مسخره می کردند و یا خنده تمسخرآمیز از کنارشان می گذرند و با اشاره های گوناگون آنان را به سخره می گرفتند و به این رفتار زشت خود افتخار می کنند باید بدانند که در قیامت نوبت مؤمنان است به آنها بخندند. روز قیامت برای مسخره کنندگان روز حسرت است: «يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ؛^۳ دروغا بر این بندگان! هیچ فرستاده ای بر آنان نیامد مگر آنکه او را ریشخند می کردند»

ورود به دوزخ

آسب های اخلاقی جنسی هم در دنیا و هم در آخرت پیامدهای ناگوار به دنبال دارد که پیامبر اکرم به آن اشاره کرده است: «فِي الزَّنا سِتُّ خِصَالٍ ثَلَاثٌ مِنْهَا فِي الدُّنْيَا، وَ ثَلَاثٌ فِي الْآخِرَةِ فَأَمَّا الَّتِي فِي الدُّنْيَا فَيَذْهَبُ بِالْبَهَاءِ وَ الْفَنَاءِ وَ يَقْطَعُ الرِّزْقَ الَّتِي فِي الْآخِرَةِ: فَسَوْءُ الْحُسَابِ وَ سَخَطُ الرَّحْمَانِ وَ

۱ - رک: سید محمد حسین طباطبایی، المیزان، ج ۱۵، ص ۱۰۲.

۲ - مطفین / ۲۹

۳ - پس / ۳۰.

الْخُلْدُ فِي النَّارِ^۱ زنا، شش اثر دارد: سه در دنیا و سه در آخرت. آثاری که در دنیا دارد، این است که آبروی انسان می رود، مرگ زود فرا می رسد و روزی را کاهش می دهد؛ اما سه اثر در آخرت که حسابرسی، سخت و دقیق انجام می پذیرد، خشم خداوند رحمان، فرد را فراگیر می گردد و همیشه در آتش خواهد بود».

همچنین در قرآن کریم در مورد تمسخر و غیبت آمده است: «وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ * ... كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ * وَ مَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ * نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ * الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ^۲؛ وای بر هر بدگوی عیجوبی . . . ولی نه! قطعاً در آتش خردکننده فرو افکنده خواهد شد. و تو چه دانی که آن آتش خردکننده چیست؟ آتش افروخته خدا [یی] است. [آتشی] که به دلها می رسد».

۱ - حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۳۱۱.

۲- همزه / ۱ و ۴-۷.

نتیجه گیری

آسیب های اخلاقی بخشی از آسیب های اجتماعی هستند که با معیارهای ارزشی حاکم بر جامعه در تضاد هستند این کجروی ها در میان اقشار و سنین مختلف در جامعه دیده می شود به ویژه در دوران جوانی که جوانان به خاطر شرایط آن بیشتر در معرض خطر قرار دارند.

آسیب های اخلاقی پیامدهای سخت و خطرناکی دارند که هم بر زندگی اخروی و هم بر زندگی دنیوی انسان تأثیر می گذارند. آنها می توانند زندگی مادی و دنیای انسان را به تباهی کشانده و آن را نابود سازند. برخی از پیامدهای سخت و تباه کننده ی دنیوی آسیب های اخلاقی شامل؛ آسیب های شخصیتی، آسیب های شناختی، محروم شدن از هدایت الهی، سلب اعتماد مردم و تنهایی، از بین رفتن ایمان و معنویت در انسان و ایجاد انگیزه ی دشمنی و جنایت می شود.

پیامد اصلی آسیب های اخلاقی در آخرت اتفاق می افتد آنجا که انسان دست بسته است و توانایی انجام هیچ کاری را ندارد. پیامدهای اخروی آسیب های فراوانند که در مقاله برخی از پیامدهای اخروی آسیب های اخلاقی مثل: دست خالی بودن در صحنه ی قیامت، ورود به آتش دوزخ، گرفتار شدن به خشم و لعنت خدا و از بین رفتن اعمال نیک بررسی شدند.

فهرست منابع

* قرآن کریم.

* نهج البلاغه، ترجمه: محمد دشتی.

۱. تمیمی آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، ترجمه، هاشم رسولی محلاتی، تهران، دفتر نشر

فرهنگ اسلامی، هفتم، ۱۳۸۴.

۲. حرعاملی، محمد بن حسن، وسایل الشیعه، قم: موسسه آل البيت، طبعه اولی، ۱۴۰۹.

۳. حسینی دهشیری، افضل، نگرشی به تربیت اخلاقی از دیدگاه اسلام، تهران، سازمان تبلیغات

اسلامی، ۱۳۷۰.

۴. دایرةالمعارف تشیع، تهران، نشر سعید محبی، دوم، ۱۳۸۰.

۵. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا، موسسه لغت نامه دهخدا، ۱۳۶۵.

۶. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، تحقیق صفوان عدنان داوودی، دمشق

دارالقلم ۱۴۱۲.

۷. رحیمی، مصطفی، ترجمه المنجد، تهران، نشر صبا، اول، ۱۳۷۷.

۸. سلطانی رنانی، سید مهدی، دوری از رذائل اخلاقی و نیل به جامعه مطلوب انسانی از دیدگاه

علامه طباطبایی، فصلنامه علمی - ترویجی اخلاق، ش ۶، تابستان ۱۳۹۱.

۹. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سیدمحمدباقر موسوی همدانی،

تهران، کانون انتشارات محمدی، ۱۳۶۲ش.

۱۰. عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران، نشر امیرکبیر، دهم، ۱۳۵۵.

۱۱. فقیهی، علینقی، تربیت جنسی، قم، دارالحديث، سوم، ۱۳۸۸.

۱۲. قرائتی، محسن، تفسیر سوره لقمان، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن چاپ پنجم،

۱۳۸۲.

۱۳. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه، محمدباقر کمره‌ای، قم، اسوه، سوم، ۱۳۷۵.

۱۴. گروه مترجمان، ترجمه تفسیر هدایت، مشهد، بنیاد پژوهش‌های آستان قدس، اول، ۱۳۷۷.

۱۵. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، طبعة الثالثة، ۱۴۰۳.

۱۶. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، بی جا، مکتب اعلام اسلامی، اول، ۱۳۶۲.

۱۷. معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، نشر اساطیر، بیست و پنجم، ۱۳۸۸.

۱۸. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، اول، ۱۳۷۴.

۱۹. نراقی، محمد مهدی، جامع السعادات، قم، دارالتفسیر، ۱۳۷۵.